

Col·lecció la Talaia, 32
LLEGENDES DE ROCACORBA

Edicions Sidillà SL

La Bisbal d'Empordà 17100

info@edicionssidilla.cat

www.edicionssidilla.cat

© de les il·lustracions i del text: Àngel Vergés i Gifra

© de l'edició: Edicions Sidillà

Disseny: J. Pujadó

Correcció: Xavier Cortadellas

Primera edició: maig 2026

Edicions Sidillà és soci protector d'Amics de la
Bressola

Aquest llibre s'ha imprès a la Impremta Pagès,
d'Anglès

Aquest llibre s'ha editat amb el suport de la
Diputació de Girona

Diputació de Girona

ISBN: 979-13-991416-2-7

Dipòsit legal: Gi 740 2026

Tots els drets reservats. Si voleu fotocopiar
parcialment aquest llibre, feu-ho legalment
contactant amb CEDRO: 932720445 o
cedrocat@cedro.org

ÀNGEL VERGÉS I GIFRA

LLEGENDES DE ROCACORBA

Folklore del Món d'en Sabata

edicions
Sidillà

La Bisbal d'Empordà, 2026

A la memòria de Josep Vergés,
que sempre viurà en el meu record

SUMARI

- 15 **Introducció**
- 21 **Espais hierofànics**
- 22 Una roca corba
- 23 «Els nens venen de Rocacorba»
- 24 La troballa de la imatge de la marededeu
- 27 Dues germanes
- 29 «A botir a l'estany de Banyoles»
- 31 La Font del Rector
- 32 L'Església Vella
- 34 El rei moro i la nau de pedra
- 34 Una estrella refulgent
- 35 El barri del Mercadal de Girona
- 37 Encendre el fogueró
- 38 La Plaça de Rocacorba
- 41 **Meteorologia popular**
- 42 Referent meteorològic
- 44 La Micolaua i la Montfalgona
- 45 Nostre Senyor renya
- 46 «Mal llamp et consagri!»
- 47 Els arbres i els llamps
- 48 Les pedres de llamp
- 49 Llamps i centelles
- 50 El flagell dels llamps
- 52 «Santa Bàrbara no ens deixa!»
- 54 **De la roca a la llegenda**
- 55 La Pedra de la Mà de Déu
- 56 La Cova dels Dimonis
- 57 La Penya de la Pastora
- 60 La Pedra de mas Rovira

- 61 La Pedra dels Tres Senyors
62 La Cara de Pedra
63 El dolmen de Pujarnol
64 La Bauma del Toro
66 Roca Barret i Roca Pastera
68 La Bauma del Sant Pare
- 69 **Personatges fantàstics. Encantats**
70 L'argolla de Golany
70 Els Encantats de Golany
72 Les Baumes dels Encantats de Finestres
73 Els Encantats a ca l'Estany
74 La Taula dels Encantats
75 La Gorga de les Goges de Canet d'Adri
- 76 **El Follet i la Pesanta**
77 El Follet
79 La Pesanta
- 81 **Condemnats, fantasmes i apareguts**
82 L'home de la lluna
82 Ja corre el Mal Caçador!
84 Esquivar el fantasma
86 L'ànima que m'atrapa
86 Sant Joan de les Punyalades
- 88 **Bruixeries, màgiques i supersticions**
89 Això són mals esperits!
90 Ja baixen de Rocacorba!
92 Les teules d'en Cavaller
93 L'escorpit
95 La bruixa
97 L'escalipatxo

- 99 La Creu de Caravaca
101 La bruixa de can Quelones
102 La bruixa de can Xermada
104 Donar golls
105 No deixar-les sortir
106 L'oratori de Llebrera
108 La bruixa de Gelats
110 Na Pastells, bruixa
111 La Matabous
112 La Plaça de les Bruixes i el Clot de l'Infern
114 Els dos geperuts
115 La bruixa gat negre
117 Treure un mal gam
117 Beneir el llor dues vegades
118 Les màgiques d'en Jaldeus
120 El mal donat a Vilagran
121 El capellà de Canet
122 Eixugar una bassa
123 Calçar amb lluna *tenra*
124 Amb una teula al cap
- 125 **Serps i serpents**
126 La Mansueta del Malpàs
127 Donar la cua com un xumet
128 Els germans de Barolesc
129 La Pedra Mala
130 Dir «niu» sota teula
131 La serp de la Canova
132 La llengua de les serps
133 La serp i el llangardaix
134 La serpent

- 136 **Un mite de Rocacorba**
- 137 Mossèn Sabata
- 138 El poder dels capellans
- 138 Les mans foradades
- 139 Un combat
- 141 Vint-i-tres bruixes
- 143 Rebitllar la sabata
- 145 Esquivar una figura
- 146 Excomunicar els llops de Rocacorba
-
- 149 **Els barons**
- 150 El baró captiu
- 152 La Taula dels Barons
- 152 Clot de Sis Cadires
- 154 Clot de Tombes
- 154 Els barons i el dret de cuixa
- 157 El castell de Cartellà
- 158 El castell de Falgons
- 159 El castell de Mieres
- 160 Matamors, Pujarnol i Puig Bataller
- 162 Mieres
-
- 163 **Devocions i aplecs populars**
- 164 El pastor de la capa i el sol
- 165 Els goigs de Rocacorba
- 166 El Parenostre del Petit
- 168 Les Cobles del Ram
- 170 El pou de can Tosca
- 171 Prometences
- 173 La pedra estrompassada
- 174 Salvats d'una bolcada
- 175 Sant Patllari
- 176 «A Sant Maurici a deixar-hi el vici!»

- 177 Sant Nicolau, bisbe de pau
 178 Sants guaridors
 179 El salpàs i unes raons
- 182 **La fauna. Mimologismes, creences i fantasies**
 183 L'aplec de les Formigues
 183 La petja de l'os
 185 Clot de Guilles
 187 «Polls, tells, nells, cartutxats, sords i vells»
 188 «Són a Montbooooooó!»
 190 «Conills, a mes...»
 191 El cant del cucut i del picot
 192 Les biseroques passen farina
 193 La babeca i la puput
 194 El rei, l'amic de l'home
 195 L'animal perdut
 197 El cavall de foc de Bora Tuna
- 198 **Petjades de llops**
 199 La fera a la muntanya
 200 Escompixat a Barolesc
 202 «Pugeu que hi ha llops!»
 203 Només en queda un!
 204 Set bales i un parell d'espardenyes
 205 A dins d'una llobera
 206 Udolar a les escaletes
- 208 **L'olla dels carlins**
 209 La Brolla d'en Sala
 210 «Els diners o la vida!»
 211 El tresor de les Baumes
 213 L'or de Vilagran
 215 «A matar carlins!»

- 216 «Tites, tites, que venen els carlins...»
 217 En Marsal a l'Escaleta
 219 El Valencianet
 220 Les unces a la *cenrera*
 221 La Cova dels Carlins
- 223 **Contalles a la vora del foc**
 224 «Amb aigua he guanyat i amb aigua he perdut!»
 225 Naps i nefes
 225 Combregars complicats
 227 «Tant vals tu com els altres!»
 230 Cartutxos de segó
 231 «Doncs, què s'ha de dir?»
 232 «Sense cabra he tornat!»
 233 «Que veixineu?»
 234 «Raspat, Raspat...»
- 236 **Personatges. Contarelles i anècdotes**
 237 En Cargol Pelut i la torrada
 237 A cavall d'un senglar
 239 Les anguiles dels rostolls
 240 Segar per Sant Jaume
 241 Les gallines del Far
 241 Trencar les teules de can Salica
 242 Una cacera memorable
 244 «No és pas un frare!»
 244 En Sarraïnat
 246 «Què, *com* hi anirem?»
 247 En Pere Calent
 248 En Xomvi
 250 En Quim de les Ermites
 251 En Ton del Boix i l'Aranya
 252 L'*Arcalde* de Rocacorba

253	En Cinto dels Bastons
254	En Paupadones
255	El Sabater
256	En Martí de les Capses
257	Els ermitans de Rocacorba
259	El Món d'en Sabata
260	El Bressol
261	Els termes
264	Masos de mort i fam
265	Motius locals
267	Les ninetes del Mallol
268	Els esclops de Déu
269	Aiguardent i vi
270	Cares emmascarades
272	Les fonts de Rocacorba
273	<i>La Santa Espina</i>

274	Plogui maig, que a mesos vaig!
275	Comptar sarrions
276	Un capellà caçador
277	Músics a muntanya
279	Un parell de guàrdies civils
280	Ullals de senglar
281	El Correu i el Parracaire
282	L'orella d'os
284	«Cruc, cruc, catacruc...»
285	Cinc estelles fan foc
286	Els funiculars fallits de Rocacorba
287	Com els joncs de tocar el rec
288	Múrcoles, escarlets i tòfones
289	Facècies, jocs, cants i tractes
291	Les veus del Món d'en Sabata
295	Agraïments
298	Fonts documentals

INTRODUCCIÓ

Al llarg d'aquests darrers anys he recollit material folklòric relacionat amb la muntanya de Rocacorba. És un patrimoni que sovint ha passat desapercebut i que no ha estat valorat tal com es mereix. El filòsof Byung-Chul Han, en el seu interessant llibre *La crisi de la narració* (2023), apunta que vivim embriagats d'informació i descriu la pèrdua d'aquelles narracions que creaven vincles de comunitat entre les persones. La muntanya de Rocacorba i la seva comunitat n'és un clar exemple. Només ens cal contemplar les tres antenes de comunicació de la muntanya i veure l'oblit amb què han caigut moltes llegendes d'aquest llibre per corroborar el que ens apunta Han. Malgrat aquest fet, ens hem de congratular que encara tinguem informants que ens ajudin a recuperar aquelles històries que van formar part de la gent que va viure a la muntanya de Rocacorba o que hi va estar relacionada d'una manera o altra. Les llegendes d'aquest volum provenen, en bona part, de fonts orals, d'informants amb qui he tingut el goig de travar amistat com l'Àngel de can Cavaller de Canet d'Adri i en Pere Pagès de can Minguet de Granollers de Rocacorba, entre molts d'altres. La llista, als agraïments, és ben extensa i mostra l'abast d'aquest projecte i el seu

llarg recorregut. Sovint he gaudit de la recollida de materials amb aquesta plenitud humana que tothom desitja, en contextos comunicatius no forçats, esdevinguts en el marc d'una caminada, d'un dinar o d'una conversa amical de sobretaula. La feïnada m'ha vingut després a l'hora d'identificar les baules folklòriques, transcriure-les, relacionar-les en el seu context i presentar-les de la manera més escaient. Un treball apassionant però alhora laboriós. No he renunciat a les fonts bibliogràfiques, especialment als materials inèdits i desconeguts. En aquests casos he transcrit literalment les llegendes tal com van ser escrites o recollides, adaptant-les als criteris ortogràfics actuals i apuntant, al final de la història, el nom de l'autor i l'any de la seva publicació o de la seva recollida. Alguns d'aquests treballs provenen de l'antic Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya dipositat a la institució Milà i Fontanals del C.S.I.C. D'altra banda cal posar en relleu dos treballs de Josep Casassa (1903-1936) que procedeixen dels Concursos del Llegendari Popular Català i que formen part del fons l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Casassa és autor d'un treball molt interessant sobre els santuaris del bisbat de Girona. Aquest llibre mostra també materials espigolats a l'Arxiu de Joventut de Josep M. Batista i Roca.

Les llegendes d'aquest llibre revelen la importància que té la muntanya de Rocacorba com un espai hierofànic de primer ordre. Si seguim la terminologia del TermCAT llegim que una hierofania és una «manifestació de les forces sagrades en la qual allò que es mostra no és Déu en un sentit personal, sinó més aviat el sentit sagrat del cosmos, el valor profund de l'esperit de la divinitat que tot ho omple. Les hierofanies són experiències de l'home religiós (*homo religiosus*), acompanyades

d'admiració, estupor o terror que voreja l'inefable. A les hierofanies el sagrat apareix en la naturalesa —arbres, roques, coves, el sol, la lluna, etc.— i poden ser miraculoses, màgiques, etc.» A Rocacorba l'espai hierofànic és importantíssim i, sense cap mena de dubte, les llegendes i els mites ens ajuden a entendre les vivències de l'home religiós en aquesta muntanya emblemàtica.

Mossèn Salvador Plana va ser l'últim rector resident del santuari de Rocacorba. El podem considerar com un mite popular de la muntanya de Rocacorba. Un mite entès des del punt de vista filològic i no pas etnopoètic. No parlem d'un relat sinó d'un personatge que va generar històries. Mossèn Salvador va ser conegut per diversos malnoms. Un era el de «Gamarús» i l'altre, el de «mossèn Sabata». L'any 2020 en Quim Masferrer va entrevistar en Pere Pagès en el programa *El Foraster*, dedicat a Sant Martí de Llémna. En aquest programa en Pere va confessar que ell es renta amb l'aigua d'una galleda i que de diners no n'ha tingut mai, que sempre ha sigut pobre. El periodista li comenta si la gent l'ajuda quan li fa falta i en Pere li diu que sí, i aleshores, amb un somriure bonhomí i de murri, la deixa anar «En aquest món, en el Món d'en Sabata, diu que un s'ha d'ajudar a un altre». «El Món d'en Sabata», quina manera tan bonica d'anomenar «la gent de Rocacorba». Una metàfora que forma un refrany preciós: «En el Món d'en Sabata, un ajuda a l'altre», amb una estructura multidescrptiva que transmet un ensenyament moral i un comportament social: la gent de la muntanya s'ajuda entre si. De seguida vaig anotar a la meva agenda el nom d'en Pere Pagès i vaig decidir anar-lo a trobar. En Pere em va rebre molt bé perquè havia llegit amb molt d'interès el meu llibre: *Quin món tan perdut! Històries d'en Xico i d'en Tonet*,

que vaig publicar l'any 2010. Quan li vaig recordar el refrany que m'havia portat fins a casa seva em va comentar. «Oh, això també es pot dir d'una manera diferent: En el Món d'en Sabata un fot a l'altre». Vaig quedar meravellat de la saviesa de les seves paraules i em vaig adonar que aquest és un dels refranys que Víctor Pàmies anomena com antiparèmies o refranys contradictoris. A mi em sembla un material etnopoètic bellíssim, un bell refrany que sintetitza molt bé els camins de l'existència humana que s'esdevenen tant a la muntanya com a la plana.

Ha estat un autèntic privilegi comptar amb aquests amics excepcionals. Aquest llibre no solament té llegendes sinó que mostra molts altres gèneres etnopoètics. Teniu a les manes un llibre coral ple veus, llegendes, anècdotes, dites, ple de baules comunicatives de folklore que, per petites que siguin, són de gran valor perquè configuren un món molt particular que ja no existeix. I amb les paraules hi ha hagut també la descoberta de la muntanya. Gràcies a l'Àngel de can Cavaller hem pogut treure del barder de l'oblit el Cinglot, la Bauma del Toro, l'Escaleta d'en Quelones, Roca Pastera, racons i històries que ara corren vives en aquestes pàgines. Gràcies a en Pere Pagès he descobert els secrets de Granollers de Rocacorba, l'Avenc de can Plana, la Bauma de Gelats, la dels Amagats i el Saltant de Rocabellera i el seu entorn preciós. Ha estat un autèntic privilegi comptar amb aquests amics excepcionals. La volada de tots aquests materials recollits m'han inspirat una gran quantitat d'imatges. El projecte artístic ha estat tan gratificant com la recollida de materials i la mateixa escriptura. M'ha semblat escaient afegir-hi un subtítol que defineix prou bé el seu contingut: «Folklore

del Món d'en Sabata». Amb la voluntat de perpetuar i homenatjar tots els informants he conjugat les seves veus en present, perquè les paraules dels qui hi són i dels qui han estat, romanen i romandran sempre vives.